Vaatmikesari eesti keelest

Helle Metslang
Emakeele Seltsi juhatuse esimees

Haridus- ja teadusministeeriumi, Emakeele Seltsi, Eesti kirjandusmuuseumi ja Tartu ülikooli multimeediakeskuse koostöös on valminud vaatmikesari eesti keele kohta. Vaatmikud tutvustavad eesti keele päritolu, kirjakeele ajalugu, murdeid jm allkeeli, eesti keele õpetamist emakeelena ja teise keelena, eesti keele uurimist ja korraldamist, keeletehnoloogiat, keelepoliitikat, väliseestlasi ja nende eesti keelt ning Emakeele Seltsi. Vaatmikesari on komplekteeritud viies keeles: eesti, inglise, saksa, vene ja prantsuse keeles, ja see on mõeldud eesti keele temaatika tutvustamiseks eesti keele õppijate ja huviliste seas nii kodu- kui ka välismaal. Vaatmikke on levitatud ja eksponeeritud Eesti haridussüsteemis, välissaatkondades, keelepäevadel ja muudel keeleüritustel (näiteks keelepäevadel Göttingenis oktoobris 2009, Krimmis septembris 2010, konverentsil *Expolangues* Pariisis veebruaris 2009, 11. soome-ugri kongressil Ungaris Piliscsabas augustis 2010).

Vaatmike tekstid ja kavandid on koostanud Martin Ehala, Mati Erelt, Tiiu Erelt, Külli Habicht, Kadri Muischnek, Raimo Raag, Urmas Sutrop, Anastassia Zabrodskaja, Anna Verschik, Jüri Viikberg; pildimaterjali on lisanud Mare Kõiva ja vaatmikud küljendanud Margus Nõmm. Sihtrühmades jaotamiseks on vaatmikke trükitud A1-formaadis, lisaks on kavas teha sari kättesaadavaks Emakeele Seltsi ning haridus- ja teadusministeeriumi kodulehekülje kaudu.

Vaatmikud on koostatud järgmistel teemadel:

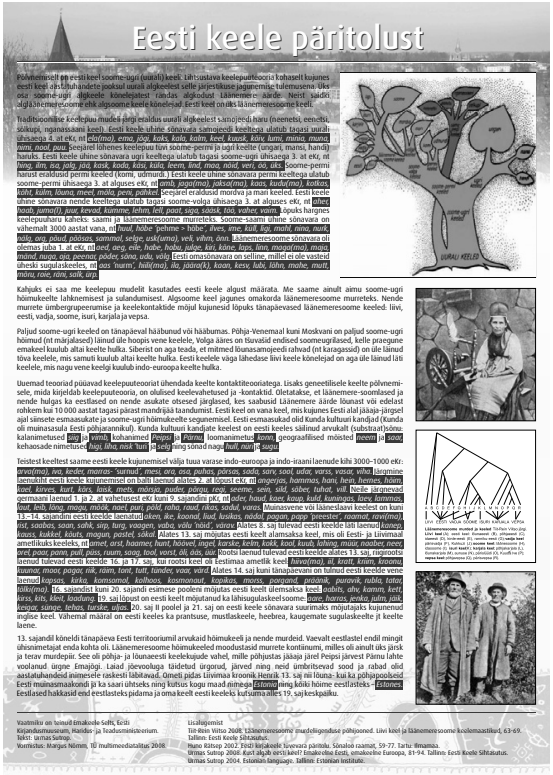

Vaatmik „Eesti keele päritolust"

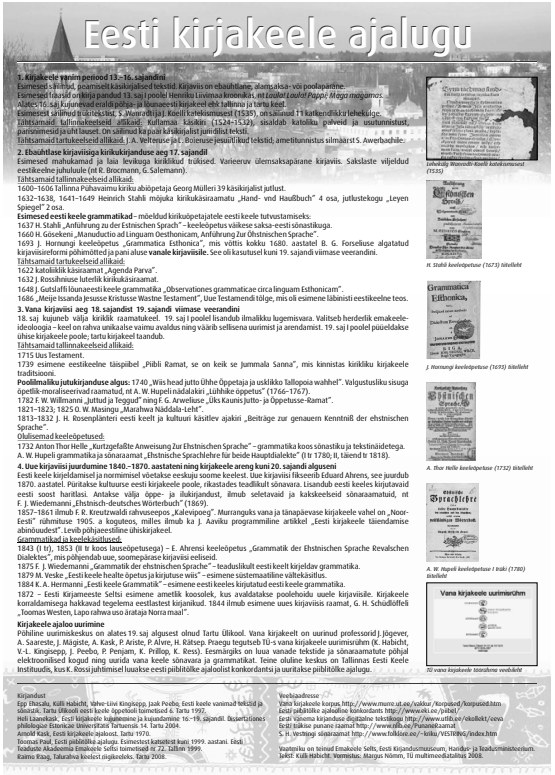

Vaatmik „Eesti kirjakeele ajalugu"

1. Eesti keele päritolust. Tutvustatakse eesti keelt soome-ugri ja läänemeresoome keelena eri teooriate taustal, Läänemere-äärse asustuse ja keelekontaktide ajalugu, tuuakse näiteid oma- ja laensõnavara eri kihistustest.

2. Eesti kirjakeele ajalugu. Vaatmik esitab eesti kirjakeele ja selle korraldamise etapid 17.–19. sajandil, tutvustab olulisemaid vana kirjakeele tekste, grammatikaid ja sõnaraamatuid, piibli tõlkimise rolli kirjakeele arendamisel, jutukirjanduse algust jne. Eraldi tuuakse välja tallinna- ja tartukeelsed allikad. Käsitletakse ka vana kirjakeele uurimist.

Vaatmik „Keelekorraldus"“

Vaatmik „Eesti keele allkeeled"

3. Keelekorraldus. Vaatmik jätkab keelekorralduse tutvustamist selle rahvusliku perioodiga. Selle alguseks loetakse 1872. aastat, mil Eesti Kirjameeste Selts otsustas üle minna uuele kirjaviisile. Antakse ülevaade keeleuuendus- ja keelekorraldusliikumisest, tutvustatakse keelekorraldusallikaid ja -keskusi ning olulisemate keelearendajaid, viimastest pööratakse põhjalikumat tähelepanu Johannes Aavikule ja Johannes Voldemar Veskile.

4. Eesti keele allkeeled. Vaatmik toob esile keelekujude paljususe. Allkeeli võib jaotada kasutajakeskseteks (kohamurded, sotsiaalmurded, grupikeeled) ja kasutuskeskseteks (kõnekeel, kirjakeel, internetisuhtluse keel, oskuskeel). Tutvustatakse allkeelte eripära ja kujunemist.

Vaatmik „Eesti murded”

Vaatmik „Eesti keel Eesti koolis”

5. Eesti murded. Antakse ülevaade eesti murderühmadest: põhjaeesti ja lõunaeesti murretest ning rannikumurdest. Tutvustatakse murdekogusid ja -uurimusi, uurijaid ja uurimiskeskusi, murdekeele väärtustamist nii rahvaliikumiste kui riigi tegevuste näol.

6. Eesti keel Eesti koolis. Vaatmik tutvustab eestikeelse kooliharidust 500-aastast ajalugu. Eesti õppekeelega koole hakati rajama tänu reformatsioonile, esimene aabits ilmus 1575. Murranguline aeg hariduselus oli 17. sajand, Rootsi võimu aeg. Kuni 20. sajandi alguseni piirdus eestikeelne haridus kolme klassiga. Iseseisev Eesti Vabariik lõi eestikeelse haridussüsteemi, tänapäeval aga õpetatakse eesti keelt nii kodu- kui välismaal ka teise või võõrkeelena.

Eesti keel Eestis teise keelena

Eesti etnolingvistiline koosseis 20. sajandil

- **1922.** a rahvaloenduse järgi elas Eesti Vabariigis **1 107 000** inimest, neist eestlasi 92,4%.
- **1934.** a rahvaloendus andis Eesti elanikkonnaks **1 126 000** inimest, neist eestlasi 92,9%. Kokku elas Eestis 51 rahvuse esindajat, tuhande pärast elatajat peale eestlaste veel venelased (92 700), sakslased (16 300), rootslased (7600), lätlased (4400), poolakad (1600), skootlased (1100).
- Parastiilmasõdade toimunud suur muutus rahvastiku koosseisus on seotud vene keelt rääkivate inimeste massilise sisserändega NSVL-i teistest piirkondadest, enne aastatel 1947–52 ja 1970. aastatel (vt tabel 1).
- **2000.** a rahvaloenduse järgi elab Eestis kokku 1 370 052 inimest (146 rahvust), neist niisugb eesti keelt teise keelena 167 804.

Tabel 1. **Rahvused Eestis** (protsentides)

Aasta	Eestlased	Venelased	Sakslased	Rootslased	Juudid	Muud
1934	92,9	3,8	1,5	0,7	0,4	0,7
1959	74,6	20,1	0,1		0,5	4,7
1970	68,2	24,7	0,6		0,4	6,1
1979	64,7	27,9	0,3		0,3	6,8
1989	61,5	30,3	0,2			8,0
2000	67,9	25,6	0,1			6,4

Eesti keele võõrkeelena õpetamise algus

1803. a hakati Tartu ülikoolis õpetama eesti keelt. Õppijad olid peamiselt sakslastest teoloogiaüliõpilased, kes vajasid eesti keelt oma töö jaoks.
1920.–30. aastatel õpetati eesti keelt vähemusrahvuste koolides.

Eesti keele teise keelena õpetajate ettevalmistamine

- Alustati Pedagoogilises Instituudis (alates **1982.** a)
- Lisandus Tartu Ülikool (alates **1989.** a)

Tänapäeval valmistatakse õpetajaid ette Tallinna Ülikooli eesti keele ja kultuuri instituudis (http://www.tlu.ee/), Tartu Ülikooli eesti ja üldkeeleteaduse instituudis (http://www.ut.ee/) ja Tartu Ülikooli Narva kolledžis (http://narva.ut.ee/).

MTÜ Eesti Keele kui Teise Keele Õpetajate Liit (http://www.eestikeelteisekeelena.ee)
Koolitab ja nõustab õpetajaid metoodika alal; koostab ning levitab trükisesi ja metoodilisi materjale, aitab korraldada üliõpilaste koolipraktikat.

Eesti keele kui teise keele õpetamine venekeelses koolis

- algab lasteaias/ 1. klassis kohustuslikuna alates 2000/01. õa.

Eesti keele õppimise võimalused vene õppekeelega koolides:

- eesti keele kui teise keele ainetunnid (2–4 tundi nädalas);
- rin Estica-tsükkel (eesti kirjandus, kodulugu, kultuurilugu, muusika, maateadus jne);
- keelekümbluse programm (vt http://www.kke.ee/):
  - varase keelekümbluse klassid (alates 2000/01. õa),
  - hiliskeelekümbluse klassid (alates 2003/04. õa).

Aastal 2009 töötab varase keelekümbluse programmi järgi 24 lasteaeda ja 14 kooli. Hilskeelekümbluse klassid on avatud 20 koolis.
2007. a sügisel algas vene õppekeelega gümnaasiumide süsteemne ülemineek osalisele eestikeelsele aineõppele (vt http://www.hm.ee/index.php?046922).

Integratsiooni Sihtasutus (http://www.meis.ee/)
Loodi 31. märtsil 1998 Eesti Vabariigi valitsuse poolt eesmärgiga algatada, toetada ja koordineerida Eesti ühiskonna integreerumisele suunatud projekte:

- Keeleõpe lastele ja noortele; keeleõpe täiskasvanutele ja pereõpe. Praktiline keeleõpe väljaspool traditsioonilisi koolitunde annab noortele võimaluse suhelda eakaaslastega, tutvuda eestlaste olmega, arendada väljendusjõudsust ja kõnekeelteoskust.
- Täiskasvanute keeleõpe.
- Tasuta keelekursused avaliku sfääri töötajatele (politseinikud, meedikud, päästetöötajad, venekeelsete koolide õpetajad).
- Projekt Interest: riikliku eesti keele tasemeeksami sooritajatele maksatakse tagasi 50% keele õppimiseks kulutatud rahast.

Uusimmigrandid Eesti haridussüsteemis. Teismelistele välisriigist saabujatele on koostatud eesti keele õpperaamat „Astu sisse!", sellele lisandub õpetajaraamat ja laiemale auditooriumile suunatud käsiraamat.

Eesti keele oskuse mõõtmine

- Keeleseadus sätestab, et eesti keelt peavad oskama ja kasutama avaliku sektori töötajad, teatud valdkondades ka erasektori töötajad. Keeleoskust kontrollib Haridus- ja Teadusministeeriumi valitsemisalas tegutsev Keeleinspektsioon, mis valvab keeleseaduse, keeleoskust ja keelekasutust reguleerivate õigusaktide täitmise üle (http://www.keeleinsp.ee/).
- 1998–2007 rakendati 3-astmelist süsteemi (algtase, kesktase ja kõrgtase), mis toetus ESU (English Speaking Union) 9-astmelisele skaalale.
- Alates 1. juulist 2008 alustati üleminekut uuele Euroopa Nõukogu tasemesüsteemile Euroopa keeleõppe raamdokumendi alusel.
- Tunnistusst tasemeeksami sooritamise kohta väljastab Riiklik Eksami- ja Kvalifikatsioonikeskus (http://www.ekk.edu.ee/).

Eesti kodanikuks soovija peab sooritama vähemalt B1-taseme eesti keele eksami.

ÜLIKOOLIDE ETTEVALMISTUS EESTI KEELE ÕPPEKAVAST
ASTU SISSE!
Õpetajaraamat

Valik kirjandust
Eesti keele suhtluslävi. Koost Martin Ehala, Sulliko Liis Strasbourg. Council of Europe Publishing, 1997.
Martin Ehala, Krista Kange, Kätrin Niglas, Hille Pajupuu, Mati Rannu. Eesti keele kui teise keele õpetajate päevavõtmed ja koolituspaqdus: uurimuskokkuvõte. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, 2002.
Kümme aastat eesti keele kui teise keele õppimisteele 1991–2001. Rotsensioonid ja ülevaatusteaksd. Tallinn: Talmar & Pilk, 2002.
Silvi Vare, Eesti keel vene koolis. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, 2004.

Vaatmiku on toinud Emakeele Seltsi, Eesti Kirjandismuuseum, Haridus- ja Teadusministeerium. Tekst: Anastassia Zabrodskaja. Vormistus: Margus Nõmm, TÜ multimeediatalitus 2008.

Vaatmik „Eesti keel Eestis teise keelena"

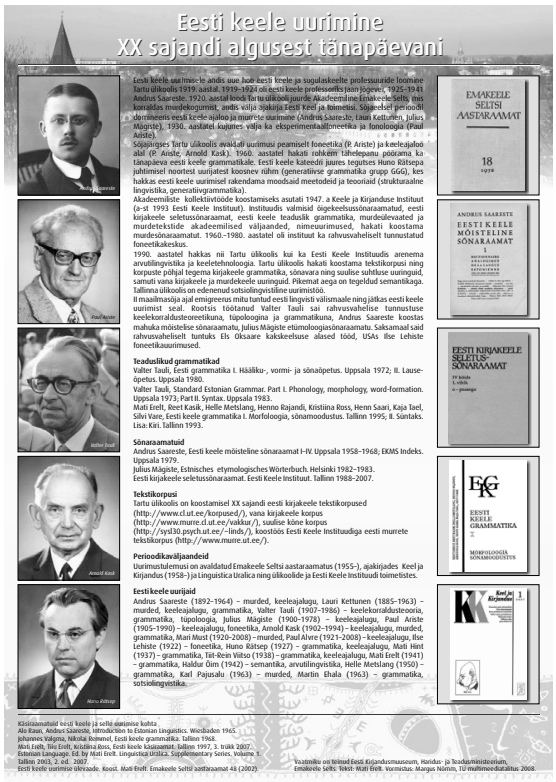

Eesti keele uurimine
XX sajandi algusest tänapäevani

Eesti keele uurimisele andis uue hoo eesti keele ja sugulaskeelte professuuride loomine Tartu ülikoolis 1919. aastal. 1919–1924 oli eesti keele professuurile juhtiv Andrus Saareste. 1920. aastal loodi Tartu ülikooli juurde Akadeemiline Emakeele Selts, mis korraldas murdekogumist, andis välja sõnastja Eesti Keel ja toimetisi. Sõjaeelse perioodi olemuseeris eesti keele sujuva ja mõõdukas uurimine (Andrus Saareste, Eduard Kettunen, Julius Mägiste). 1930. aastatel kujunes valjja ka eksperimentaalfoneetika ja fonoloogia (Paul Ariste).
Sõjajärgses Tartu ülikoolis avaldati uurimusi peamiselt foneetika (P. Ariste) ja keeleajaloo alal (P. Ariste, Arnold Kask). 1960. aastatel hakati rohkem tähelepanu pöörama ka tänapäeva eesti keele grammatikale. Eesti keele kateedri juures tegutses Hugo Raitsepa juhtimisel noortest uurijatest koosnev rühm (generatiivse grammatika grupp GGG), kes hakkas eesti keele uurimisel rakendama moodsaid meetodeid ja teooriaid (strukturaalne lingvistika, generatiivgrammatika).
Akadeemilisele kollektiivtööde koostamiseks asutati 1947. a Keele ja Kirjanduse Instituut (a-st 1993 Eesti Keele Instituut). Instituudis valmisid õigekeelussõnaraamatud, eesti kirjakeele seletussõnaraamat, eesti keele teaduslik grammatika, murdesõnastad ja murdetekstide akadeemilised väljaanded, nimeuurimused, hakati koostama murdesõnaraamatut. 1960.–1980. aastatel oli instituut ka rahvusvahelisel tunnustatud foneetikakeskus.
1990. aastatel hakkas nii Tartu ülikoolis kui ka Eesti Keele Instituudis arenema arvutilingvistika ja keletehnoloogia. Tartu ülikoolis hakati koostama tekstikorpusi ning korpuste põhjal tegema kirjakeele grammatikat, sõnavara ning suulise suhtluse uuringuid, samuti vana kirjakeele ja murdekeele uuringuid. Pikemat aega on tegeldud semantikaga. Tallinna ülikoolis on edenenud sotsiolingvistiline uurimistöö.
Ilmailmsuja ajal emigreerunu mõju tuntud eesti lingvisti välismaale ning jätkas eesti keele uurimist seal. Rootsis töötanud Valter Tauli sai rahvusvahelise tunnustuse keelekorraldusteoreetikuna, tüpoloogina ja grammatikuna, Andrus Saareste koostas mahuka mõisteline sõnaraamatu, Julius Mägiste etümoloogiasõnaraamatu. Saksamaal said rahvusvaheliselt tuntuks Els Oksaare kakskeelsuse alased tööd, USAs Ilse Lehiste foneetikauurimused.

Teaduslikud grammatikad
Valter Tauli, Eesti grammatika I. Häälik-, vormi- ja sõnaõpetus. Uppsala 1972; II. Lause-õpetus. Uppsala 1980.
Valter Tauli, Standard Estonian Grammar. Part I. Phonology, morphology, word-formation. Uppsala 1973; Part II. Syntax. Uppsala 1983.
Mati Erelt, Reet Kask, Helle Metslang, Henno Rajandi, Kristiina Ross, Henn Saari, Kaja Tael, Silvi Vare, Eesti keele grammatika I. Morfoloogia, sõnamoodustus. Tallinn 1995; II. Süntaks. Lisa: Kiri. Tallinn 1993.

Sõnaraamatud
Andrus Saareste, Eesti keele mõisteline sõnaraamat I-IV. Uppsala 1958–1968; EKMS Indeks. Uppsala 1979.
Julius Mägiste, Estnisches etymologisches Wörterbuch. Helsinki 1982–1983.
Eesti kirjakeele seletussõnaraamat. Eesti Keele Instituut. Tallinn 1988–2007.

Tekstikorpusi
Tartu ülikoolis on koostamisel XX sajandi eesti kirjakeele tekstikorpused (http://www.ct.ut.ee/korpused/), vana kirjakeele korpus (http://www.murre.ut.ee/vaikkur/), suulise kõne korpus (http://syslab.cs.ut.ee/~lindi/), koostöös Eesti Keele Instituudiga eesti murrete tekstikorpus (http://www.murre.ut.ee/).

Perioodikaväljaandeid
Uurimustulemusi on avaldatud Emakeele Seltsi aastaraamatus (1955–), ajakirjades Keel ja Kirjandus (1958–) ja Linguistica Uralica ning ülikoolide ja Eesti Keele Instituudi toimetistes.

Eesti keele uurijaid
Andrus Saareste (1892–1964) – murded, keeleajalugu, Lauri Kettunen (1885–1963) – murded, keeleajalugu, grammatika, Valter Tauli (1907–1986) – keelekorraldusteoria, grammatika, tüpoloogia, Julius Mägiste (1900–1978) – keeleajalugu, Paul Ariste (1905–1990) – keeleajalugu, foneetika, Arnold Kask (1902–1994) – keeleajalugu, murded, grammatika, Mari Must (1920–2008) – murded, Paul Alvre (1921–2008) – keeleajalugu, Ilse Lehiste (1922) – foneetika, Hugo Raitsep (1927) – grammatika, keeleajalugu, Mati Hint (1937) – grammatika, Tiit-Rein Viitso (1938) – grammatika, keeleajalugu, Mati Erelt (1941) – grammatika, Haldur Oim (1942) – semantika, arvutilingvistika, Helle Metslang (1950) – grammatika, Karl Pajusalu (1963) – murded, Martin Ehala (1963) – grammatika, sotsiolingvistika.

Käsitsaanatud eesti keele ja selle uurimise kohta:
Ale Raun, Andrus Saareste, Introduction to Estonian Linguistics. Wiesbaden 1965.
Johannes Valgma, Nikolai Ivanovi, Eesti keele grammatika. Tallinn 1968.
Mati Erelt, Tiu Erelt, Kristiina Ross, Eesti keele käsiraamat. Tallinn 1997, 3. trükk 2007.
Estonian Language. Ed. by Mati Erelt. Linguistica Uralica. Supplementary Series. Volume 1. Tallinn 2003, 2. ed. 2007.
Eesti keele uurimise ülevaade. Koost. Mati Erelt. Emakeele Seltsi aastaraamat 48 (2002).

Vaatmiku on toinud Eesti Kirjandismuuseum, Haridus- ja Teadusministeerium, Emakeele Selts. Tekst: Mati Erelt. Vormistus: Margus Nõmm, TÜ multimeediatalitus 2008.

Vaatmik „Eesti keele uurimine XX sajandi algusest tänapäevani"

7. Eesti keel Eestis teise keelena. Vaatmik tutvustab eesti keele õpetamist teise keelena Eesti haridussüsteemis, seda toetavaid tegevusi ja asutusi, õpetajate ettevalmistamist, keeleoskuse mõõtmist, uusimmigrantidele suunatud tegevusi. Taustaks esitatakse andmed Eesti elanikkonna rahvusliku koosseisu dünaamika kohta 20. sajandil.

8. Eesti keele uurimine XX sajandi algusest tänapäevani. Vaatmik tutvustab eesti keele aktiivse uurimise aega, mis algas eesti keele ja sugulaskeelte professuuride rajamisega Tartu ülikoolis 1919. aastal. Loetletakse olulisemad akadeemilised grammatikad, sõnaraamatud, perioodikaväljaanded, tekstikorpused, keeleuurijad.

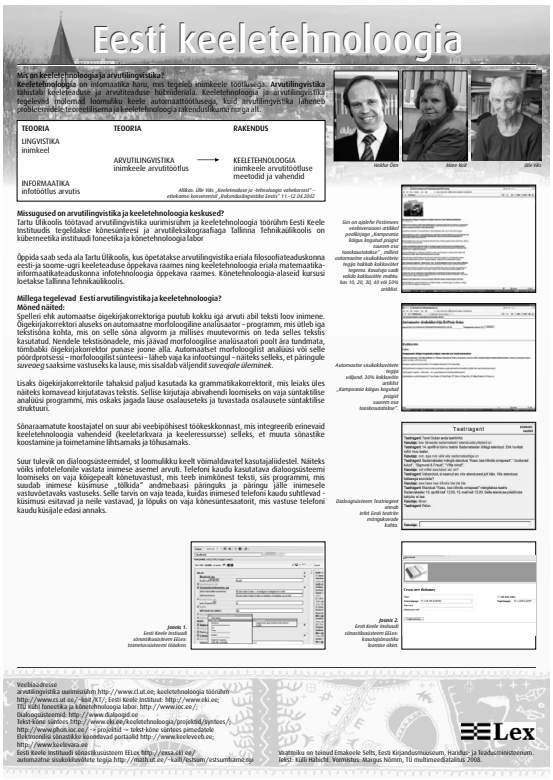

Vaatmik „Eesti keeletehnoloogia"

Vaatmik „Keelepoliitika Eesti alal"

9. Eesti keeletehnoloogia. Vaatmik annab ülevaate keeletehnoloogiast ja arvutilingvistikast ning nende keskustest ja uurijatest, toob näiteid rakendustest: õigekirjakorrektorist, sisukokkuvõtete tegijast, dialoogsüsteemist, sõnastikusüsteemist.

10. Keelepoliitika Eesti alal. Antakse ajalooline ülevaade keelepoliitikast meie maal keskajast tänapäevani. Kuni 19. sajandini valitses kindel seos keele ja seisuse vahel, eesti keel oli talurahva keel, muud seisused kasutasid peamiselt saksa keelt. 19. sajandil sai eesti keelest rahvuskeel ja eesti identiteedi kandja. Eesti iseseisvumine tõi eesti keelele riigikeele staatuse ja kasutamise kõigil elualadel, reguleerides ka muude keelte kasutamist. Vahepealne nõukogude aeg kitsendas eesti keele kasutusala. Taasiseseisvunud Eestis tegeldakse riiklikul tasemel eesti keele seisundi ja arendamisega.

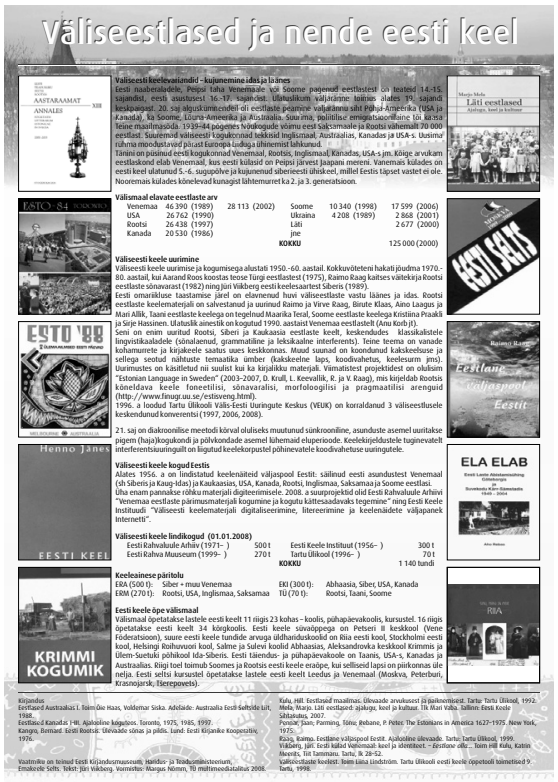

Väliseestlased ja nende eesti keel

Väliseesti keelevaramudi - kujuneminе idas ja läänes

Eesti naabermaadele, Peipsi taha Venemaale ja Soome pagenud eestlastest on teated 14.-15. sajandist, eesti asustusest 16.-17. sajandist. Ulatuslikum väljaränne toimus alates 19. sajandi keskpaigast. 20. saj algusega endisel oli eestlaste peamine valjaranna sihi Pohjal-Ameerika (USA ja Kanada), ka Soome, Lõuna-Ameerika ja Austraalia. Suurima poliitilise emigratsioonilaine tõi kaasa Teine maailmasõda. 1939-44 pogenes Nõukogude võimu eest saksamaale ja Rootsi vähemalt 70 000 eestlast. Suuremad väiseesti kogukonnad tekkisid Inglismaal, Austraalias, Kanadas ja USA-s. Ülusima rühma moodustavad pärast Euroopa Liidu ühinemist lahkunud.

Tänini on püsinud eesti kogukonnad Venemaal, Rootsis, Inglismaal, Kanadas, USA-s jm. Kõige arvukam eestlaskond elab Venemaal, kus eesti kulasid on Peipsi järvest jaapani mereni. Vanemas kulades on eesti keel ulatunud 5.-6. sugupõlve ja kujunenud siberiieesti ühiskeel, millel Eestis täpset vastet ei ole. Nooremas kulades kõnelevad kunagist lähtemurret ka 2. ja 3. generatsioon.

Välismaal elavate eestlaste arv

Venemaa	46 390 (1989)	28 113 (2002)	Soome	10 340 (1998)	17 599 (2006)
USA	26 762 (1990)		Ukraina	4 208 (1989)	2 868 (2001)
Rootsi	26 438 (1997)		Läti		2 677 (2000)
Kanada	20 530 (1986)		jne		
			KOKKU		125 000 (2000)

Väiseesti keele uurimine

Väiseesti keele uurimise ja kogumisega alustati 1950.-60. aastail. Kokkuvõtteteni hakati jõudma 1970.-80. aastail, kui Aarand Roos koostas teose Türgi eestlastest (1975), Raimo Raag kaitses väitekirja Rootsi eestlaste sõnavarast (1982) ning Jüri Viikberg eesti keelesaartest Siberis (1989).

Eesti omarikluse taastamise järel on elavnenud huvi väiseestlaste vastu läänes ja idas. Rootsi eestlaste keelematerjali on salvestanud ja uurinud Raimo ja Virve Raag, Birute Klaas, Aino Laagus ja Mari Allik, Taani eestlaste keelega on tegelnud Maarika Tesal, Soome eestlaste keelega Kristiina Praakli ja Sirje Hassinen. Ulatuslik ainestik on kogutud 1990. aastaist Venemaa eestlastelt (Anu Korb jt).

Seni on enim uuritud Rootsi, Siberi ja Kaukaasia eestlaste keelt, keskendudes klassikalistele lingvistikaaladele (sõnalaenud, grammatiline ja leksikaalne interferents). Teine teema on vanade kohamurrete ja kirjakeele saatus uues keskkonnas. Muud suunad on koondunud kakskeelsuse ja sellega seotud nähtuste temaatika ümber (kakskeelne laps, koodivahetus, keelesurm jms). Uurimustes on käsitletud nii suulist kui ka kirjalikku materjali. Viimatistest projektidest on olulisim "Estonian Language in Sweden" (2003–2007, D. Krull, L. Keevallik, R. ja V. Raag), mis kirjeldab Rootsis kõneldava keele foneetilisi, sõnavaralisi, morfoloogilisi ja pragmaatilisi arenguid (http://www.finugr.su.se/estsveng.html).

1996. a loodud Tartu Ülikooli Välis-Eesti Uuringute Keskus (VEUK) on korraldanud 3 väiseestlusele keskendunud konverentsi (1997, 2006, 2008).

21. saj on diakroonilise meetodi kõrval oluliseks muutunud sünkroonline, asunduste asemel uuritakse pigem (haja)kogukondi ja põhikondade asemel lähemaid eluperioode. Keelekitejõudustele tuginevatelt interferentsuuringuilt on liigutud keelekorpustel põhinevatele koodivahetuse uuringutele.

Väiseesti keele kogud Eestis

Alates 1956. a on lindistatud keelenäiteid väljasaost Eestit. Säilinud eesti asundustest Venemaal (sh Siberis ja Kaug-Idas) ja Kaukaasias, USA, Kanada, Rootsi, Inglismaa, Saksamaa ja Soome eestlasi.

Üha enam pannakse rõhku materjali digiteerimisele. 2008. a suuruprojektid olid Eesti Rahvaluule Arhiivi "Venemaa eestlaste pärimusmaterjali kogumine ja kogutu kättesaadavaks tegemine" ning Eesti Keele Instituudi "Väiseesti keelematerjali digitaliseerimine, litereerimine ja keelenäidete väljapanek Internetti".

Väiseesti keele lindikogud (01.01.2008)

Eesti Rahvaluule Arhiiv (1971–)	500 t	Eesti Keele Instituut (1956–)	300 t
Eesti Rahva Muuseum (1999–)	270 t	Tartu Ülikool (1996–)	70 t
		KOKKU	1 140 tundi

Keeleainese päritolu

ERA (500 t):	Siber + muu Venemaa	EKI (300 t):	Abhaasia, Siber, USA, Kanada
ERM (270 t):	Rootsi, USA, Inglismaa, Saksamaa	TÜ (70 t):	Rootsi, Taani, Soome

Eesti keele õpe välismaal

Välismaal õpetatakse lastele eesti keelt 11 riigis 23 kohas – koolis, pühapäevakoolis, kursustel. 16 riigis õpetatakse eesti keelt 34 kõrgkoolis. Eesti keele süvaõppega on Petseri III keskkool (Vene Föderatsioon), suure eesti keele fundide arvuga üldhariduskoolid on Kõia eesti kool, Stockholmi eesti kool, Helsingi Roihuvuori kool, Salme ja Salevi koolid Abhaasias, Aleksandrovka keskkool Krimmis ja Ülem-Suetuki põhikool Ida-Siberis. Eesti täiendus- ja pühapäevakoole on Taanis, USA-s, Kanadas ja Austraalias. Riigi toel toimub Soomes ja Rootsis eesti keele eraõpe, kui sellisel lapsi on piirkonnas üle nelja. Eesti seltsi kursustel õpetatakse lastele eesti keelt Leedus ja Venemaal (Moskvas, Peterburi, Krasnojarsk, Tšerepovets).

Kirjandus
Eestlased Austraalias I. Toim Oie Haas, Valdemar Siska. Adelaide: Australia Eesti Seltside Liit, 1988.
Eestlased Kanadas I-III. Ajalooline kogutõus. Toronto, 1975, 1985, 1997.
Kangro, Bernhard. Eesti Rootsis: Ülevaade sõnas ja pildis. Lund: Eesti Kirjanike Kooperatiiv, 1976.
Kulu, Hill. Eestlased maailmas. Ülevaade arvulisest ja paikneemisest. Tartu: Tartu Ülikool, 1992.
Mela, Marja. Läti eestlased: ajalugu, keel ja kultuur. Tlk Mari Valba. Tallinn: Eesti Keele Sihtasutus, 2007.
Ponsar, Jaan; Parming, Tõnu; Rebane, P. Peter. The Estonians in America 1627–1975. New York, 1975.
Raag, Raimo. Eestlane väljasspol Eestit. Ajalooline ülevaade. Tartu: Tartu Ülikool, 1999.
Viikberg, Jüri. Eesti kaitsel Venemaal keel ja identiteet. – Eestlane ole! ... Toim Hill Kulu, Katrin Meents, Tiit Tammaru. Tartu, lk 28–52.
Kõlbsiõtsade koolest. Toim Liina Lindström. Tartu Ülikooli eesti keele õppetooli toimetised 9. Tartu, 1998.

Vaatmik on toinud Eesti Kõrgõndusmuuseum, Haridus- ja Teadusministeerium, Emakeele Selts. Tekst: Jüri Viikberg. Vormistus: Margus Nõmm, TÜ multimeediatalitus 2008.

Vaatmik „Väliseestlased ja nende eesti keel"

Eesti Teaduste Akadeemia Emakeele Selts

Emakeele Selts (1925–1952 Akadeemiline Emakeele Ühing) on kuulunud 1920–1946 Tartu Ülikooli ja 1946–1998 Teaduste Akadeemia juurde ning asutamisest 16.aa 1998. aastal Seltsi liikmeks 1956. aastast Tallinna Emakeele Seltsi kuulub 340 tegevliget, sh 6 auliiget ning 32 välisliiget.

Seltsi eesmärgid on

- aidata kaasa eesti keele kõrgtasemelise nõukogude ning ülemaailmse suhtlemise ja ühiskonna ning kõigi eesti keele huvilistega;
- aidata kaasa eesti keele kasutamisele nõukogude ning ülemaailmse suhtlemisel;
- aratada avalikku huvi eesti keele ja sugulaskeelte vastu;
- edendada filoloogide akadeemilist suhtlemist ja ühiskonna ning kõigi eesti keele huvilistega;

Seltsi praegused põhitegevused

- regulaarsed ettekandekoosolekud Tallinnas ja Tartus;
- keelepäevad väljaspool Eestit koostöös kohaliku eesti seltsidega;
- J. V. Veski päev (igal aastal 27. jaanuil toimuv konverents);
- üliõpilaskonverentsid, kuhu kaasatakse ka gümnaasiumiõpilasi;
- publitseerimistegevus (teadusväljaanne Emakeele Seltsi aastaraamat, populaarne keeleajakiri Oma Keel, keelealased raamatud);
- töö koolinoortega (sh keelepäevad ja -võistlused);
- tänapäevase sõnaraamatute väline sõnavara kogumine;
- kirjakeele normimine.

Emakeele Seltsi juhatusse kuuluvad

esimees:	Helle Metslang
abiesimehed:	Karl Pajusalu, Jüri Viikberg
juhatuse liikmed:	Mati Erelt, Annika Kilgi, Jüri Valge, Asta Õim
Keeleteaduskonna vanem:	Krista Kerge
ES-i teadussekretär:	Annika Hussar
ES-i raamatukogu juhataja:	Heliju Kaal
Seltsi auliikmed:	Mati Hint, Heliju Kaal, Uno Liivaku, Viivi Maansa, Helmi Neetar, Valdek Pall, Huno Rätsep, Ülo Tedre, Ellen Uuspõld, Tiit-Rein Viitso

Emakeele Seltsi esimehed

Laura Kettunen	1920–1924	Tiit-Rein Viitso	1989
Andrus Saareste	1925–1933, 1935, 1936–1941	Eeva Ahven	1989–1990
		Henn Saari	1990–1992
Julius Mägiste	1934, 1936	Jüri Viikberg	1992–1993
Arnold Kask	1944, 1968–1982	Tiit-Rein Viitso	1993–1997
Johannes Voldemar Veski	1946–1968	Mati Erelt	1997–2006
Huno Rätsep	1982–1989	Helle Metslang	2006–

Vastutava või teadussekretäri kohal on töötanud

Alo Raun	1937–1939	Tõnu Tender	1997–2001
Valter Niilus	1939–1941	Asta Õim	2001–2003
Asta Hameri (ajutine kt)	1947	Maria-Maren Sepper	2003–2006
Heino Ahven	1947–1988	Terje Potter	2006–2007
Mart Meri	1988–1997	Annika Hussar	2007–

Emakeele Seltsi toimkonnad

Seltsis on töö jagunenud toimkondadesse.

- **Murdetoimkond** (1926–1940; 1963–1996)

1963. a taasasutatud murdetoimkonna ülesandeks oli arendada murdeainestiku kogumist ning uurimist; toimusid keeleainestiku ja kohanimede kogumise võistlused. 1990ndateks oli selts oma ülesande vaneriia murde kogumisel täitnud, uurks sihiks seati tänapäeva keele varieerumise uurimine.

Eesti murdekogujate esikümne

	sedeleid	lk		sedeleid	lk
1. Hella Keem	1936–89 229 615	3930	6. Aili Univere	1924–80 60 930	1790
2. Andrus Saareste	1916–44 136 158	108	7. Mihkel Toomse	1926–37 57 583	730
3. Salme Tanning	1927–62 123 788	5236	8. Agu Tamm	1930–67 34 816	4356
4. Eduard Leppik	1950–03 123 524	608	9. Mari Must	1945–87 30 877	12 487
5. Juhan Arike	1924–41 76 614	408	10. Evi Jõahkam	1957–95 27 644	256

ES-i teenelised murdekogujad

1. Oilme Aasmaa	Kuusalu	6. Evald Lindström	Kuusalu
2. Hilda Jõulmaa	Iisaku	7. Aleksander Matt	Kaarma
3. Jekaterina Kõnnmus	Rõngu	8. Vanda Sandma	Rakvere
4. Eduard Leppik	Saaremaa, Lääne-Virumaa	9. Hanida Sillavee	Rõuge
5. Edgar Lilhein	Kuusalu	10. Aadu Toomessallu	Saaremaa

Emakeele Seltsi ja Eesti Keele Instituudi ühine **murdearhiiv** sisaldas 2007. a lõpuks **5 250 000** sedelit sõnavara, **140 000 lk** tekste, **3000** tundi helisalvestisi.

- **Keeleteatmikonnas** (1969–1979; 1993–) on arutatud aktuaalseid õigekeelusprobleeme ning kirjakeele korraldamist. 1972. ja 2002. a korraldati sõnaloomevõistlused, millega on kasutusse tulnud hulk uusi sõnu vastavalt igapäevaelu ja Euroopa Liidu mõistete tarvis. 2008. a hakkas koolinoorte sõnakogumisvõistlus.
- Seltsi egidi all on tegutsenud ka stenograafiatoimkond (1930–1932), rahvaluule sektsioon (1966–1995), stilistika ja lingvistilise poeetika sektsioon (1977–1992).

Seltsi raamatukogus on läi 6000 trükist eesti ja soome-ugri keelte alalt 19. sajandist tänapäevani.

Vaatmik on toinud Eesti Kõrgõndusmuuseum, Haridus- ja Teadusministeerium, Emakeele Selts. Tekst: Jüri Viikberg. Vormistus: Margus Nõmm, TÜ multimeediatalitus 2008.

Aadress: Roosikrantsi 6, Tallinn 10119
Telefon: +372 6449 331
e-post: eyl@ut.ee
Veebiaadress: www.emakeeleselts.ee

Vaatmik „Eesti Teaduste Akadeemia Emakeele Selts"

11. Väliseestlased ja nende eesti keel. Teateid naabermaadesse pagenud eestlastest leidub juba 14.–15. sajandist, ulatuslikum väljaränne algas 19. sajandil. Suurima emigratsioonilaine tõi Teine maailmasõda. Viimasel ajal on maailma avanemine ning Eesti ühinemine Euroopa Liiduga kaasa toonud uued lahkumised. Vaatmik käsitleb eesti kogukondi ja keelevariante nii idas kui läänes, väliseesti keelevariantide uurimist ja talletamist ning ka eesti keele õpet välismaal.

12. Eesti Teaduste Akadeemia Emakeele Selts. Sarja lõpetab Emakeele Seltsi tutvustav vaatmik. Sellega tutvustatakse pika traditsiooniga filoloogilist ühendust, kellel on vaatmikesarja koostamisel olnud keskne roll ja kelle üritustel vaatmikke on levitatud. Antakse ülevaade seltsi 90-aastasest ajaloost, eesmärkidest, tegevusest, seltsi juhtinud ja seltsis töötanud inimestest, murdekogujatest, seltsi kogudest, toimkondadest läbi ajaloo ja nüüdisajal.